

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Ulusal ve Uluslararası Türk Dil ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 5 (Ağustos/August 2021), s. 260-281.
Geliş Tarihi-Received: 15.07.2021
Kabul Tarihi-Accepted: 22.08.2021
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.972079

Mehmet Avşar'ın Şiirlerinde Osmaniye

Osmaniye in Mehmet Avşar's Poems

Mehmet Çetinkol*

Öz

Türk ve dünya edebiyatında birçok şair, yaşadığı şehri ve ona ait unsurları şiirlerine taşımıştır. Bir şehrin mekân boyutundan sıyrılıp faklı kimlikler kazanmasında şiirin ve şairin etkisi büyüktür. Osmaniye; yolların ve kültürlerin kesiştiği noktada, ülkemizin Akdeniz, Orta Anadolu ile Güney ve Doğu Anadolu bölgeleri arasında önemli bir köprüdür. Edebî açıdan da mümbit bir yer olan Osmaniye'nin bugün şiir sancağını dalgalandıranlardan biri Mehmet Avşar'dır. 1941 yılında Osmaniye'de doğup büyüyen Avşar, öğretmen şairlerden olup başta memleketi Osmaniye olmak üzere ülkemizin çeşitli şehirlerinde görev yapmıştır. Avşar'ın şiirlerinde sıkça işlediği tema ve konulardan biri Osmaniye ve çevresine ait güzelliklerdir. Osmaniye'yi birçok açıdan şiirlerinde işlemiş olan Avşar; bu coğrafyanın, ovasına, dağına, taşına, yaylarına büyük bir tutkuyla bağlıdır. Bu çalışmada; Avşar'ın şiirlerinde Osmaniye konusu ele alınmış olup, Gökşen ve Çetinkol tarafından hazırlanan "Mehmet Avşar/ Hayatı, Sanatı ve Şiirleri" adlı kitapta yer alan 132 şiir ve 99 dördlük çalışmaya dâhil edilmiştir. Yapılan inceleme neticesinde 35 şiir ve 9 dördlükte Osmaniye'ye ait unsur olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada nitel bir yöntem izlenmiş; literatür tarama, metin tahlili ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın amacı "şehir-şiir-şair" ilişkisini Mehmet Avşar'ın şiirlerinde Osmaniye özelinde inceleyip tespit etmektir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Avşar, Osmaniye, şehir, şiir, şair.

Abstract

Many poets in Turkish and world literature have conveyed the city they live in and elements of it into their poems. Poet and poem have a substantial effect in evading a city from dimension of place and owning different identities. Osmaniye, the point ways and cultures cross, is an important bridge between Mediterranean, Central Anatolia, Southern and Eastern Anatolia. At the present, Mehmet Avşar is one of the people who undulates the poem flag of Osmaniye which is also fertile in terms of literature. Avşar, born in 1941 and grown up in Osmaniye, is one of the teacher poets and has served in several cities of our country, firstly in his hometown Osmaniye. One of the themes Avşar often handles in his poems is Osmaniye and beauty belonging to its environment. Avşar; who handled Osmaniye in several aspects in most of his poems, has a great enthusiasm for this geography's plain, mountain, stone and highland. In this work, the subject of Osmaniye in Avşar's poems has been handled. 132 poems and 99 verses from the book named and written by Gökşen and Çetinkol "Mehmet Avşar/ Hayatı, Sanatı ve Şiirleri" were included in this work. As a result of examinations conducted, it is detected that there are elements belong to Osmaniye in 35 poems and 9 verses. A qualitative way was conducted in the work and literature scanning, text analysis and interview techniques were used. The purpose of the work is detecting the "city-poem-poet" relationship in poems of Mehmet Avşar specific to Osmaniye.

Keywords: Mehmet Avşar, Osmaniye, city, poem, poet.

* Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Millî Eğitim Bakanlığı, e-posta: mehcetinkol@yandex.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8384-1750>.

Giriş

Günümüz şairlerinden Mehmet Avşar¹, 1941 yılında Osmaniye'nin Kırmacı köyünde dünyaya gelmiştir. Ömrünün ilk yıllarını köyünde geçiren Avşar, altı yaşındayken ailesiyle Osmaniye'ye taşınır. Eğitim hayatına Osmaniye Güneysu İlkokulunda başlayan şair; orta ve lise eğitimini Adana İmam Hatip Okulunda, yükseköğrenimini ise Konya Yüksek İslam Enstitüsünde tamamlamıştır. Din dersleri öğretmeni olan Avşar; şairlik, sendikacılık, sporculuk, dergicilik gibi farklı yönleri de olan bir eğitimcidir. Bunların yanı sıra Avşar, yaşadığı Osmaniye şehrinde önemli bir kanaat önderidir. Avşar'ın Osmaniye'deki adı "Avşar Hoca"dır. Avşar Hoca; Millî Eğitim bünyesinde öğretmen ve yönetici sıfatıyla, Osmaniye şehrinin yanı sıra Şanlıurfa, Siirt ve Adana'da da görev yapmış ve 1992 yılında Osmaniye'de emekli olmuştur. Avşar Hoca hâlen memleketi Osmaniye'de yaşamaktadır.

Şiire ilkokul sıralarındayken başlayan Avşar'ın bu yöneliminde ailesinin ve yetiştiği çevredeki halk kültürünün önemli etkisi vardır (Gökşen ve Çetinkol 2021: 14-16). Şairin neşredilen ilk şiiri lise yıllarındayken yazdığı "Bir Güneş Doğacak"tır. 1958 yılında bu şiir yayımlandığında şairin edebiyat öğretmeni Adil Teymur, Mehmet Avşar için "şair-i azam" ifadesini kullanır (K.K.)².

1958'den bugüne dek Avşar'ın şiirleri, birçok dergide ve yerel gazetelerde yayımlanmıştır. Öğretici ve eleştirel üslubu benimseyen Avşar, halk şiirimizdeki koşma nazım şeklini kullanmış ve hece ölçüsünün özellikle 8'li ve 11'li kalıplarıyla şiirlerini yazmıştır. Avşar'ın şiirinde hece vezninin ahengi, billurdan bir Türkçeyle birleşir. Bu terkip neticesinde Avşar'ın şiirleri; dili yormayan, dinleyeni sıkmayan, gönülde ve zihinde farklı tatlar bırakan hoş nağmelere dönüşür. Bu özelliklerden dolayı Tayyib Atmaca Mehmet Avşar için "Başkaları ne der, ne söyler bilmiyorum ama bana göre Mehmet Avşar, Çukurova'nın Karacaoğlan ve Dadaloğlu'ndan sonra en büyük şairidir." (2019: 129) der ve Mehmet Avşar'ı mühim bir noktada konumlandırır.

Avşar'ın bugüne kadar *Çınarın Feryadı* (1990), *Dörtlükler* (1997), *Göççiçeği* (1999) ve *Gül Sevdası* (2007) adlı dört şiir kitabı yayımlanmıştır. Bu dört kitaptaki şiirler ise *Zamana Mühür Vurmak* (2011) adlı güldestede tek çatıda toplanmıştır. Bu eserlerin yanında Avşar'ın sanatı, şiiri ve hatıratı üzerine yazılmış yazılardan oluşan *Osmaniye'nin Ulu Çınarı Mehmet Avşar'a Armağan* adlı kitap 2019'da yayımlanmıştır. Mehmet Avşar'la ilgili son ve en kapsamlı çalışma ise 2021 yılında Cengiz Gökşen ve Mehmet Çetinkol tarafından yayımlanan *Mehmet Avşar/Hayatı, Sanatı ve Şiirleri* adlı eserdir.

Son dönem hece şiirinin ustalarından Avşar, çok farklı konulara değinse de onun şiirinde özellikle millî, manevi ve toplumsal değerler; yaşadığı dönemdeki sosyal ve siyasi hadiseler, Osmaniye şehri ve çevresine ait unsurlar ayrı bir yer tutmaktadır.

"...İnsan yaşadığı yere benzer/ O yerin suyuna, o yerin toprağına benzer/ Suyunda yüzen balığa/ Toprağını iten çiçeğe.../ Göğüne benzer ki gözyaşları mavidir/ Denizine benzer ki dalgalıdır bakışları/ Evlerine, sokaklarına, köşebaşlarına..." (1998: 33) diyen Cansever'in de vurguladığı gibi Mehmet Avşar da yaşadığı yere benzemiş; sıcakkanlılığını ve mülayim tavrını ovanın sığağından, vakarını ise yaylanın serinliğinden alarak doğduğu, yetiştiği ve yaşadığı Osmaniye'yle hemhâl olmuştur. Böylelikle Avşar, şehir ve şair bütünleşmesini en güzel biçimde göstermiştir.

¹ Avşar'ın hayatı ile ilgili bilgiler (Gökşen ve Çetinkol 2021: 13-46) kitabından özetlenmiştir.

² Mehmet Avşar ile 05.02.2021-16.06.2021 tarihlerinde Osmaniye'de şairin kendi evinde yüz yüze görüşülmüştür. Bu görüşmelerle ilgili atflar (K.K.) kısaltmasıyla belirtilmiştir.

Bu çalışmada; Mehmet Avşar'ın şiirlerine Osmaniye ve çevresinin yansması ele alınmış, "şehir-şiiir-şair" ilişkisi ortaya konulmuştur. Çalışmada nitel bir yöntem izlenmiş; literatür tarama, metin tahlili ve görüşme teknikleri kullanılmıştır.

1. Şehir-Şiiir-Şair İlişkisi

İnsanoğlunun dünyadaki varlığı "yer" kavramıyla anlam kazanır. İnsan, biyolojik ve fiziksel manada canlı bir varlık olsa da gerçek anlamda onu canlandıran bir mekân sayesinde kimliğini bulur. "Bir mekân inşa etmek, bir yere ait olmak, bir eve, bir toprağa, yurda, var olabileceği bir alana bağlanmak insanın temel özelliklerinden biridir. İnsan ancak yaşayacağı yeri, mekânı, tasarlayarak ve onun içinde yaşayarak bir varoluşa sahip olur. Yer, mevki, alan, saha, çevre, etraf, civar, bina, daire, ev, yurt, yuva, memleket, vatan gibi birçok çağrışımı olan mekân; coğrafyadan psikolojiye, sosyolojiden felsefeye, edebiyattan tarihe birçok sosyal bilimin sorunsallarından biridir" (Aydoğan 2019: 21).

"İnsanın yeryüzündeki etkinliklerinden biri de 'mekân üretimi'dir. Şehir, insanoğlunun mekân üretiminin sonucunda meydana gelmiş tarihî, kültürel, mimari ve toplumsal bir yapıdır" (Çakmakçı 2020: 4). Medeniyet denilen toplumsal olgunun medine (şehir) kelimesinden gelmesi de bu noktada düşünülebilir. Medeniyet şehirleri, şehirler de medeniyeti meydana getirir.

Medeniyeti meydana getiren mekânların ve şehirlerin harcında o toplumun maddi ve manevi bütün unsurları bir aradadır. Bu harcın unsurlarından biri de edebiyattır. Geniş anlamda "mekân"ların ve sınırlandırılmış mekânlar olan "şehir"lerin psiko-sosyal boyutlarını ve hayata yansımalarını en güzel gösteren alan edebiyattır. Narlı, bu bağlamda "Mekânların, insanlar; insanların mekânlar üzerindeki izlerini, edebiyat eserlerinde aramadan yapılan her çözümleme eksik kalacaktır." (2007: 31) diyerek mevzunun önemine dikkat çeker.

"Şehir", somut bir öge olarak roman, hikâye, tiyatro, hatıra, deneme vb. gibi birçok edebiyat türüne konu olmuştur. Şehirlerin edebî eserlere sıkça konu olduğu türlerden biri de şiirdir. "Türk ve Dünya Edebiyatı incelendiğinde, şehir kavramının şiirde en az aşk kavramı kadar çok zengin bir literatüre sahip olduğu görülmektedir. Her şaire göre, şehir imgesinin konumlandığı nokta veya noktalar farklılık göstermektedir. Bazı şairlerimiz direkt modern zamanların öncesindeki şehir imgesine odaklanırken, bazıları ise kapitalizmin şekillendirdiği metropol genişliğindeki şehir imgesine yoğunlaşır. Bahsedilen her iki durumda da şehir ve şiir iç içe geçmiştir" (Yavuz 2020: 4). Bir şehrin fiziki anlamda mekân boyutundan insani bir kimliğe bürünüp mana kazanmasında şiirin rolü büyüktür. Şiiir; şair vasıtasıyla şehre tanıklık eden ve fitratındaki duygu terennümleriyle şehre aidiyet oluşturan, onu coğrafya boyutundan alıp genişleten, zenginleştiren ve gönüllere taşıyan türdür.

Şehirlerin şiirlere konu olması Türk edebiyatında yüzyıllardır görülebilmektedir. Güzelin ve güzelliğin peşindeki şairler; yaşadıkları şehirleri bütün güzellikleriyle sanatlarına taşımaya çalışmışlar, bu konuda özel isim verdikleri şiirler bile kaleme almışlardır. Bunun en açık delili, güzelin merkeze alındığı klasik şiirimizde şehirlerin güzelliklerini de anlatan "şehrengiz"lerdir. İstanbul'a, Bursa'ya ve Edirne'ye yazılan şehrengizler edebiyatımızda bu türün en seçkin örnekleridir.

Türk edebiyatında şehir için yazılan şiirlerde bilhassa "İstanbul" başı çeker. "Yedi Tepeli Şehir" İstanbul; pek çok insanı, sanatkârı, seyyahı olduğu gibi şairlerimizi de kendine meftun eden onmaz bir güzel gibidir. Öyle ki bu mevzuda ilk akla gelen "Bu şehir-i Sitanbul ki..." mısrayla başlayan Nedim'i de, her fırsatta "...Ey Aziz İstanbul" diyen ve "başka bir şehrin en sevdiği yerini İstanbul'a dönüş yolu" olarak gören 20. yüzyılın neoklasik şairi Yahya Kemal'i de yâd edebiliriz. "Medeniyetlerin ve kültürlerin

buluştuğu İstanbul; tarihî, kültürel, dinî ve doğal estetiğiyle Türk edebiyatının kalbinin attığı şehirdir.” (Çakmakçı 2020: 4).

İstanbul’a -bir taşı için İran ülkesi feda edilecek bu mümtaz şehre- şiirimizde farklı ve haklı bir imtiyaz verilse de Anadolu’ya açılan şairlerimiz de hayli fazladır. Anadolu’nun karış karış toprağını, gün yanığı insanını, havasını ve suyunu bu şiirlerde buluruz. Birçok şair; şehir-şiir güzelliğini Anadolu’nun tozlu yollarından, kalelerinden, aşılmaz dağlarından, yaylalarından devşirir. Coğrafyayı şiirin tınısıyla buluşturan bu sanatçılar, her renginden her sengine Anadolu şehirlerini bizlere nakış nakış, ustaca gösterirler. Tanpınar “Bursa’da Zaman”ını geçirirken Kemalettin Kamu gâh “Bingöl Çobanları”nın dili olur, gâh yönünü çevirir “İzmir Yollarından Son Mektup”u postalar. Cahit Külebi “Tokat’a Doğru” yola çıkar, Ahmet Muhip Dıranas “Şehrin Üstünden Geçen Bulutlar” a bakıp imrenir. Ahmet Arif “Diyarbakır Kalesi’nden Notlar” tutarken Necati Cumalı İzmir’e “İthaf” eder mısralarını. Bekir Sıtkı Erdoğan Karamanlı kütüğünü şaşırıp “Konya’da” yazarken Cahit Sıtkı “Bahar Sarhoşluğu”yla “Hayranım bu şehrin bacalarına” der. Orhan Şaik Gökyay “kara gözlerinde yaş, bağrında atas”la bir “Maraş Türküsü” tutturur. Yavuz Bülent Bakiler “Sivas’ta Yoksul Çocuklar” a üzülür, oradan güneye yol alır ve “Antepli Şahin’e methiyeler düzer. Arif Nihat Asya, Adana’yı 5 Ocak’ta “Bayrak”laştıırken Halide Nusret “Erzurum” un hasretini çekip durur.

“Şehir Gazeli”nin şairi Mehmet Akif İnan da bu mevzuda verilebilecek en güzel misallerdendir. Şair; doğup büyüdüğü ve metfun olduğu Şanlıurfa’yı, liseyi okuduğu ve yedi güzel adamla özdeşleşen Kahramanmaraş’ı, üniversiteyi okuduğu ve memuriyetinin geçtiği Ankara’yı, birçok değer merkezi gördüğü İstanbul’u, Mekke’yi, Medine’yi ve “Mescid-i Aksa” şiirinde görüldüğü üzere Kudüs’ü doğrudan veya dolaylı biçimde şiirlerine taşır (Garip 2016: 219-220). Bu şiirlerde şehirlerin, şairde ve şiirde yansımalarının nasıl olduğunu apaçık görmek mümkündür.

Şehir ve şiir bağlantısıyla ilgili daha onlarca örneği sıralamak mümkündür. Güzel sanatlarla uğraşan birçok sanatkârda görüldüğü gibi şairlerin içinde yaşadıkları zamanlar, iklimler ve mekânlar şiirlerinde yer bulur; ses olur, söz olur, mısra olur yaşar. Şairlerimiz, hayat buldukları şehirleri şiirin büyüdü dünyasına dâhil etmişler, teneffüs ettikleri yerlere bir aksiseda misali nefes olmuşlardır. Şiirlere konu edilen, şairleriyle nefeslenen bu şehirlerimizden biri de Çukurova’nın doğuya açılan kapısı Osmaniye’dir.

2. Çukurova’nın Doğudaki İncisi Osmaniye

Osmaniye şehri, Anadolu coğrafyasının güneyindedir. Çukurova’nın bereketli toprakları üzerinde kurulan ve geçmişte “Cebelibereket” diye adlandırılan Osmaniye; bugün de ismiyle müsemma olmaya devam etmekte ve bereketli toprakları, önemli tarım ürünleriyle öne çıkan şehirlerimizin arasında yerini almaktadır. Osmaniye, tabiat güzellikleriyle de maruftur. Şehir; yemyeşil ormanlarla kaplı dağları, serin yaylaları, Çukurova’nın doğusunu oluşturan geniş düzlükleri, akarsu ve pınarları ile tabiatın birçok rengine ev sahipliği yapmaktadır. Bu yönüyle Osmaniye, tabiat hasreti çekenler için ideal bir yerdir.

“Osmaniye; Kahramanmaraş, Gaziantep, Hatay, Adana illerinin geçiş güzergâhında, kesişim noktasında olup her geçen gün gelişerek bir cazibe merkezi hâline gelmektedir.” (Koç 2008: 4). “Coğrafi ve stratejik konumundan dolayı yerleşime uygun olan Osmaniye, Güneydoğu Anadolu’nun giriş kapısıdır. Ortadoğu ülkelerine bağlanan yolun ve tarihî İpek Yolu’nun Osmaniye’den geçmesi Osmaniye’nin eskiden beri değerli bir yer olmasını sağlamıştır” (Hasköy 2019: 2).

Yolların ve kültürlerin kesiştiği noktada önemli bir köprü olan Osmaniye, edebiyat ve şiir bağlamında da önemli bir hüviyete sahiptir. Osmaniye ve çevresinde bugüne kadar Karacaoğlan, Dadaloğlu, Halil Karabulut, Abdülvahap Kocaman, Ayşe Çağlayan gibi birçok âşık yetişmiştir. Günümüzde de ülkemizin önemli âşık ve şairlerinden Feymani, Bestami Yazgan, Mehmet Avşar Osmaniye'dir.

3. Mehmet Avşar'ın Şiirlerinde Osmaniye

Avşar, yaşadığı şehri ve çevresini birçok değeriyle şiirlerine yansıtmıştır. O; yüreği yaşadığı toprakla bir atan, Osmaniye'nin edebî ve manevi mimarlarından. "Onun şiirlerinde dağı, taşı, uçan kuşuyla boylu boyunca Osmaniye vardır" (İpek 2009: 238). Bir başka Osmaniye şair "Bizlerden sonra gelecek nesillere bergüzar olacak Osmaniye şiirlerinin en güzelini Mehmet Avşar yazdı." (Atmaca 2019:126) der ve şöyle devam eder: "Bir şehri gelecek zamanlardaki insanların hafızalarına taşıyanlar o şehirde ya belli bir süre yaşamış ya da o şehirde mukim şairler, yazarlardır. Mehmet Avşar da (...) küçük bir kitap çapındaki Osmaniye için yazmış olduğu şiirlerle -belki de tarihler boyunca en fazla şiir yazan bir şair olarak- yerini sağlığında tescil ettirmiş bir şairdir" (Atmaca 2019: 128-129). "Osmaniye; dağıyla, taşıyla, yaylasıyla, ovasıyla, bahçesiyle, kuşuyla, kurduyla, çeşmesiyle, kalesiyle, çınarıyla velhasıl hemen hemen bütün yönleriyle Avşar'ın şiirlerinde işlenmiştir" (Gökşen ve Çetinkol 2021: 123).

Bu çalışmada yer alan Osmaniye ve çevresine ait unsurların işlendiği şiirler Gökşen ve Çetinkol tarafından hazırlanan Mehmet Avşar/Hayatı, Sanatı ve Şiirleri (2021) adlı kitaptan alınmış ve bu şiirler, sayfa ve birim (beyit, dörtlük, bent) numaralarıyla belirtilmiştir. Çalışmaya konu olan şiirler kendi içinde "Mazisiyle Osmaniye", "Osmaniye'nin Destanı: 7 Ocak", "Tabii Güzellikleriyle Osmaniye", "Osmaniye İstasyon Caddesi'nde Üç Can" ana başlıkları altında incelenmiştir.

3.1. Mazisiyle Osmaniye

Şehirlerin coğrafi ve jeopolitik konumları onların tarihsel kimliklerinin oluşmasında en kuvvetli amildir. Osmaniye'nin konumu da şehrin mazisinde çok farklı unsurları; medeniyetleri, devletleri ve milletleri beraberinde getirmiştir. "Geçmiş MÖ 3 bin yıllarına kadar giden Osmaniye; bugüne kadar Hitit, Asur, Pers, Grek, Roma, Bizans, Emevi, Abbasi, Selçuklu, Memlûklü ve Osmanlı gibi uygarlık, devlet ve Grek, Fars, Arap, Türk gibi değişik kavimlere ev sahipliği yapmıştır" (Koç 2008: 53). Tarihte birçok mühim medeniyete ev sahipliği yapan şehir, 19. asrın ortalarından itibaren Osmanlı'nın iskân politikasıyla yeniden şekillenir ve Osmaniye adını alır. Bu bölge "Osmaniye" olmadan evvel şehrin en gizemli, en hazin hikâyesini ise "Kınık" oluşturur.

3.1.1. Kınık³: "Bir Şehr-i Azim" Namzedi

Bir şehrin tarihine yüzlerce hatta binlerce yıllık serencam nüfuz eder. Bu durum özellikle Anadolu gibi köprü niteliğindeki yerlerde sıkça görülür. Anadolu coğrafyasının birçok yönden serencamını barındıran gizemli şehirlerinden biri de "Kınık"tır.

Kınık aslında Oğuzların bir boyunun adıdır. Kâşgarlı Mahmud, Oğuzların yirmi iki boydan oluştuğunu belirttikten sonra onların birincisinin ve başının "Kınık" olduğunu ve kendi zamanındaki sultanların da bu boydan çıktığını vurgular (2018: 26). Kafesoğlu (2016: 12) da Selçukluların Oğuzların Kınık oymağına mensup olduğunu ifade eder.

"Çukurova'ya gelen Oğuz Türklerinden Yüreęirler Adana'da, Kınıklar da Osmaniye'nin yerinde şehir kurmuşlardır." (İpek 2009: 13). Bugün Osmaniye'deki

³ "Kınık" şehriyle ilgili en tafsilatlı çalışmaları Osmaniye Araştırmacı-Yazar İsmet İpek yapmıştır. Konuyla ilgili yazarmın "Osmaniye" adlı kitabına bakılabilir (İpek 2009).

Toprakkale'nin diğer adı Kınık Kalesi'dir. "Kalenin yanında da tarihi Kınık şehri vardır. Mahalleleri, camileri, hamamı, pazarı ile 400 haneye yaklaşan Kınık şehrinin nüfusu da 1500 civarındadır." (Yurtsever 2009: 36). Osmanlı Arşivi'nde bulunan 1521 tarihli tapu tahrir defteri içinde kanunnamesi de olan (Yurtsever 2009: 42) Kınık şehri, bugünkü Osmaniye'nin topraklarının üstüne inşa edilmiştir.

*Kınık'tan bugüne gergef dokuyan
Dalında bülbüller, kuşlar şakıyan
Tarih, asırlara meydan okuyan
Ulu bir çınardır Osmaniye'de (s. 140/5).*

Avşar Osmaniye'nin tarihindeki bu kadim şehri "Kınık" şiirinde nefeslendirir. Aslında bu şiir bir yası, mazideki bir şehre duyulan hasreti dile getirir:

*Adını bir ulu boydan almışsın,
Tarihe kol atmış dalların Kınık.
Şimdi bir köşede garip kalmışsın.
Yasta mı yurtların, ellerin Kınık?*

*Payas'ta "denk"lerin, yüklerin vardı,
Her yöne uzanan köklerin vardı,
Açları doyuran tokların vardı,
Nerede o şanlı yılların Kınık? (s. 154/1-2).*

"Kınık şehrinin pazarı da pek meşhurdur. Adana'dan, Tarsus'tan, Payas'tan hatta Belen'den gelen İpek Yolu tüccarları, mallarını burada kurulan İsneyn Pazarı'nda satarlar. 1671 yılında hacca giderken buradan geçen ünlü seyyah Evliya Çelebi, bir gece misafir olduğu Kınık şehrinin İsneyn Pazarı'nı 'Müzeyyin İsneyn' diye övmüş, 'İnşallah bu İsneyn bir şehri-i azim olur.' diye dua etmiştir." (İpek 2009: 13).

*Ağ yolda kervanlar nice yol almış,
Pazarın dört yana ününü salmış.
O güzel günlerden bir ören kalmış,
Seni 'yele vermiş' yellerin Kınık (s. 154/3).*

Avşar'ın da dediği gibi Osmaniye'de Kınık şehri ve meşhur pazaryeri zamanede artık "yele verilmiş"tir. Bugün "eski kerpiç evlerin duvarında köşe taşı olarak kullanılan kesme taşlar, muhtemelen Kınık şehrinin ve pazaryerinin harabelerine aittir. Toprak altında kalmış Kınık şehri, köyleri ve mezraları olan yerlerde ve harabelerde yapılacak kazılarda bazı belgelerle ortaya çıkacaktır." (İpek 2009: 44-45). Avşar, Osmaniye'nin beş asır öncesini tahayyül ederken geçmişin o muhteşem zamanlarının bugün ortaya çıkarılmasını ipele çeker. Yapılacak kazılar ve kurulacak bir müze Osmaniye'nin kadim yurdu Kınık'ın dillerini de çözecektir.

*Bir sevda seline kapılsın da gör,
Müzenin temeli atılsın da gör,
Hele bir de kazı yapılsın da gör,
O zaman çözülür dillerin Kınık (s. 155/9).*

3.1.2. Mazinin Kaleleri

Kınık'la birlikte Osmaniye tarihinin bugünkü canlı tanıkları "kaleler" de Avşar'ın şiirlerinde yer bulur. Bölgedeki ticari hayatın da güvenliğini sağlayan bu kaleler "Kınık Pazarı" için oldukça önemlidir. "Bir gün yamaçlara sırtımı verdim/ Ufku kilim gibi önüme serdim./ Ovanın yeşili, dağların karı/ Şehrin gürültüsü, derdi efkârı."(s. 166/1-2) diyerek şehirden uzaklaşıp yükseklere çıkan şair, Osmanlı Dönemi'nde "Kınık Kalesi" olarak

adlandırılan Toprakkale'yi görür. Kale, aynı adlı ilçe sınırlarında olup Osmaniye, Adana ve İskenderun yollarının kesişim noktasındadır. Şair, bu kaleyle onun tam karşısında bulunan ve kervan ticaretini korumak amacıyla yapılmış askerî bir kale olan Çardak Kalesi'ne yönelir (<https://osmaniye.ktb.gov.tr/TR-60829/kaleler.html>).

*Toprakkale şifre, işaret verir,
Çardak Kalesi'nden duman yükselir* (s. 166/12).

Şair, yönünü Osmaniye'nin kuzeyine de çevirir. Ceyhan Nehri'nin kuzeybatıya döndüğü kıvrımın içinde bulunan ovaya hâkim bir kaya çıkıntısı üzerindeki "Kastabala" da denilen Bodrum Kalesi'ni görür. Sonra oradan aşağıya inip Hemite (Gökçedam) köyünde yer alan Hemite Kalesi'nden cevap bekler:

*Bodrum Kalesi'ne mührümü vurdum,
İdim Hemite'yi sulardan sordum* (s. 166/11).

Şiirin devamında Avşar Hoca menzilini uzatır, Osmaniye'ye komşu Anavarza Kalesi'ni ve Ceyhan'daki Yılanlıkale'yi de gösterir:

*...Anavarza, hancı... Yolumu gözler,
O eski muhteşem günleri özler* (s. 166/13)

*Ceyhan'ı görenler şahmârân sanır,
Yılanlıkale'ye doğru uzanır...* (s. 167/14)

"İnsanoğlunun mekâna bağlılığı iç dünyasından gelen bir özelliktir. Ancak bireylerin hafızalarına kodlanan mekânlar duygularla eşleniktir. Bazen basit bir eşya ile bir büyük mekân hafızada canlanabilir. Bu işlem sonunda ortaya çıkan duygu özlemdir. Nostalji olarak adlandırılan bu hâl aslında bireyin bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde mevcut durumdan kaçış hâlidir." (Aydoğan 2019: 36-37). Mehmet Avşar'ın 21. yüzyılın Osmaniye'sinden beş asır öncesine gitmesi belki köydeki evlerinde gördüğü yontulmuş Kınık taşıdır, belki şehri saran bu kalelerdir, belki de bu yüzyıldan nostaljiye kaçıştır. Avşar'ın müstakil "Kınık" şiirinin dışında farklı iki şiirinde de "Kınık" a yer vermesi ve mazinin abide kalelerini şiirlerine taşıması; şairin geçmişiyle bağlarını koparmama isteği ve unutulmuş bir zamana, unutulmuş bir yapıya ve unutulmuş bir şehre karşı hissedilen vefa duygusunun ve bugünkü kadirbilmezliğe karşı çıkışın tezahürüdür (K.K.).

3.2. Osmaniye'nin Destanı: 7 Ocak

Millî Mücadele, Türk tarihindeki en elim ve en zor dönemlerden biridir. Bir asır evvel Akif'in "Allah bu millete bir daha İstiklal Marşı yazdırmasın!" diyerek andığı bu yıllar, Türk yurduna sömürgeci "yedi düvel" in gözünü diktiği en buhranlı yıllardır. Bu sırtlanların gözünde Anadolu, "hasta adam" diye mirası hoyratça paylaşılacak bir yerdir. Malazgirt'i, Kosova'yı, Mohaç'ı, İstanbul'u sindiremeyen; fetihlerin ve fatihlerin acısını hiçbir zaman unutamayan ve Türk milletini Orta Asya bozkırlarına sürme niyetindeki bu zihniyet, vakit geçirmeden Anadolu'yu işgale başlar. Bu işgallerde yerli işbirlikçi hainleri de yanlarına alırlar. Ancak hesaba katmadıkları şeyler vardır. Unuttukları en mühim nokta Türk'ün bağımsızlık ve özgürlüğüne olan düşkünlüğüdür. Bu sömürgecilere karşı sessiz bir insan yığını yoktur. Bilakis Anadolu Türk'ü titrer ve kendine gelir. Topraklarını düşmana vermek yerine canını vatan toprağına vermeyi yeğleyen aziz millet, şehir şehir direnişe geçer ve "Kuvayimilliyer" denilen birliklerle çete harbine başlar.

Bu şahlanış Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Şehitler Diyarı Osmaniye'de de kendini gösterir. "O dönemde sadece Osmaniye merkezinde 78 çete ve 37 çetebaşı vardır." (Aslan 2013: 85-86). Hatta Kuvayimilliyeci çetelerin içinde çocuk çeteler de görülmektedir. Kendisi çete olan Hasan Çavuş'un 15 yaşındaki oğlu İsmail (Sakin)

çetelere azık götüreren “çocuk çete”dir. Yine 14 yaşındaki Şih Mehmet de çetelere azık götürürken Fransız askerlerince at üstüdeyken şehit edilmiştir. Babası da Yemen şehidi olan Şih Mehmet, cesur ablasının çektiği atla Sakarcalık köyünden Osmaniye’ye kadar üzengide getirilir (İpek 2013: 38-39).

“Osmaniye’ye önce İngilizler gelir. Kısa süreli İngiliz işgalinde herhangi bir ciddi olay meydana gelmez. Fransız askerleri ise 19 Aralık 1919 günü Osmaniye’ye gelir.” (İpek 2013: 27). “Fransa’nın bölgeyi ele geçirme düşüncesi, Birinci Dünya Savaşı devam ederken 1916’da yapılan Sykes-Picot Anlaşması’nda ortaya çıkmıştır.” (Payaslı 2017: 272). Osmaniye’li bu işgale karşı canını ortaya koyar, destanlaşan bir mücadele sergiler. “Eğer ben şehit olursam, cesedimi düşmana bırakmayın.” (Payaslı 2017: 294) diyen ve elindeki bayrağıyla şehit olan Rahime Hatun gibi, Palalı Süleyman, Saim Bey gibi şanı bütün yurda yayılan kahramanların öncülüğünde takvimler 7 Ocak 1922’yi gösterdiğinde düşman Osmaniye topraklarından kovulur. Bu vaka her yıl 7 Ocak’ta bir kurtuluş bayramı olarak kutlanır.

“Osmaniye’de bu kurtuluş bayramının ayrı bir yeri ve önemi vardır. ‘Çete Bayramı’ diye anılan kurtuluş bayramı, kurtuluşun özüne uygun hazırlanır ve kutlanır. Osmaniye’de halkın katılımının en çok olduğu millî bayram, hiç kuşkusuz çete bayramıdır. Bayramdan bir gün önce tüm çarşı bayraklarla donanır.” (Arı 2018: 190).

Avşar; Osmaniye’linin düşmanı şehrinden attığı gün olan “7 Ocak”ı şiirlerine taşır. “Destan yazdığımız Gün” adlı şiirinde bu kahramanları ve kahramanlığı şöyle anlatır:

*Öğrettik dünyaya Türk’ün adını,
Yüce dağlar gibi şana şan kattık.
Sürdük Fransız’ı Yedi Ocak’ta,
Zafer sevincini bir daha tattık.
Bugün düşmanları kovduğumuz gün,
Gökte bayrak gibi doğduğumuz gün (s. 147/4)*

Avşar şiirinde, şehitlerin diliyle gazilere de seslenir. Gazilerden; silahlarına davranmalarını, işgalci Fransız’a ve işbirlikçi Ermeni’ye ders üstüne ders vermelerini ister. Şair bunu sıradan bir vasıfla değil, babası ve dedesi bu savaflara katılmış biri olarak söyler. Şairin hem babası hem dedesi Millî Mücadele gazisidir. Hatta Avşar’ın babası İbrahim Çavuş, Kuttü’l Amare’de şarapnel parçasıyla yüzünden yaralanmış ve yüzünün yarısını vatan yolunda feda etmiştir. İşte bu ruhla Avşar Hoca, gazilik değerini altın bir nişan gibi taşır:

*Şehitlerden gazilere selam var,
-Gün bu gündür davranmalı silaha-
Gazilik döşümde altın nişandır,
Fransız’a, Ermeni’ye bir daha (s. 147/5)*

Avşar Hoca “Yedi Ocak” adlı başka bir şiirinde de bu kurtuluş gününü kazandıran yiğitleri anlatır. İmanları ve kahramanlıklarıyla, kara toprağı al kanlarıyla sulayan, düşmana göğüslerini siper eden bu yiğitleri abideleştirir (Gökşen ve Çetinkol 2021: 79).

*Göğüsler siper oldu düşman silahlarına,
Sulandı kara toprak sulandı al kan oldu.
‘Allah’ diye haykırdı, tunç benizli yiğitler,
Büyüdü imanları, büyüdü vatan oldu (s. 134/4)*

Şiirin devamında şair, cennete benzettiği Osmaniye’yi “kahraman” sıfatıyla tamamlar. Çünkü Osmaniye, işgal yıllarında bir ateş olmuş, milletin hürriyet meşalesini tutuşturmuştur. Avşar, bu mücadelenin sonunda, “Yedi Ocak” ta düşmana büyük bir

ders veren Osmaniye'yi; gözünde yükseltir ve bir güneşe benzettir (Gökşen ve Çetinkol 2021: 79).

*Sen cennet kadar güzel kahraman Osmaniye,
Kurtuluş yıllarında tutuştun ateş oldun.
Yedi Ocak'ta bin ders vererek düşmanlara,
Yükseldin gökyüzünde, yükseldin güneş oldun (s. 134/5).*

Bugün vatan toprağı, yükselen bu “güneş” sayesinde -7 Ocak kahramanları sayesinde- aydınlanıyor. Bu kahramanların ve “7 Ocak Kurtuluş Günü”nün önemini bir başka Osmaniye şair şöyle ifade eder:

*Yedi Ocak deyip geçme arkadaş!
Koskoca dünyaya çattık biz o gün.
Koymadık bir tek taş üstünde taş.
Çoşup boz bulanık aktık biz o gün (Aba 2006: 98)*

3.3. Tabii Güzellikleriyle Osmaniye

Tural, mekân kavramını tabii çevre ve düzenlenmiş çevre olmak üzere iki alt grupta değerlendirip “Bir sosyo-kültürel yapı, hem tabii çevre hem de düzenlenmiş çevreler içinde yaratılır; bu yüzden her edebiyat eseri, yazarların tabiat, düzenlenmiş çevre ve eşya karşısındaki tavırlarını da gösterir.” (1993: 3) der. Edebî eserlere yansıyan bu tavırla birlikte “Her mekân insan zihninde ‘deneyim-bellek-hatıra’ ilişkisi içinde renk, görüntü, doku, biçim, ses ve ışık olarak yer alır. Bireyin görme, işitme, koklama, tat alma ve dokunma yetileri mekâna iliştilerle hatırlanır.” (Aydoğan 2019: 24). Özellikle şairler, bu duyular ile kendi hislerini birleştirerek ortaya çıkan yeni terkiplerde içinde yaşadıkları yeri idrak ederler. Gördükleri, işittikleri, kokladıkları ve dokundukları şehir; önce kalp süzgecinden geçer, sonra da kelime kalıplarına konulup mısralarda buluşur. Şairin bu iç mekanizmasının bir dışavurumu olarak şehir; renk, doku, biçim, ses ve ışık olarak şiire yansır. Bu tür yansımaları Avşar'ın şiirlerinde de görmek mümkündür. Avşar, hem içinde yaşadığı Çukurova bölgesini hem de Osmaniye'yi rengiyle, dokusuyla şiirlerine taşır. Bu şiirler bir manzaranın göz alıcı tabloları gibidir.

*Dallar takılarını takınsın da gör hele,
Kuşlar yuvalarında bakınsın da gör hele,
Çukurova bu mevsim yeşil denize döner,
Ekinler diz boyunca yekinsin de gör hele. (s. 273)*

Baharın Çukurova'ya gelişi, asırlar önce Karacaoğlan'a “Şimdi bizim ilin karaçalısı/ Gül oldu gidelim bizim ellere” (Sakaoğlu 2012: 408) dedirtip karaçalıda gül açtırırken Avşar da toprakta yeşil deniz dalgalandırır. Avşar, bunun gibi birçok dizde canlı tabiat manzaralarını gözler önüne sererek görsel bir şölen yaşatır. Cennete benzettiği ova, aynı bir Türkmen halısının rengârenk motifleri gibi, şairin sadece gözünde değil gönlünde de rengârenktir.

*Biliyorum görenler işte cennet diyecek,
Oluklar yolcu bekler avuç avuç içecek.
Dört mevsim yemyeşildir bahçeler yamaçlarda,
Ova Türkmen halısı rengârenk yaprak, çiçek. (s. 277)*

3.3.1. Çiçekleri, Ağaçları ve Sularıyla Osmaniye

Şiirlerinde, yaşadığı coğrafyanın doğal manzaralarına, bitkilerine, renklerine yer veren Avşar; yayımladığı kitaplarının isminde de bu durumu yansıtır. Şairin ilk kitabının adı *Çınarın Feryadı*'dir. Bunu *Gül Sevdası* ve *Göççiçeği* takip eder. Mehmet Avşar'ın

yayımlanan beş kitabının üçünde “çınar, gül ve göççiçeği” isimlerini kullanması dikkate şayandır. Tabiatdaki bu isimler şairin yaşadığı Osmaniye’de hayatın içine sinmiştir.

Avşar, Osmaniye’nin simgelerinden Büyük Cami’deki “çınar”ın gölgesinde muhabbet etmiş, bahçelerdeki “gül”lere sevdalanmış, “göççiçeği”nin çıkmasıyla yayladan inmiştir.

*Bağrında pınarın suyu kurumuş,
Kalmamış, toprakta rahatın çınar.
Sonbahar korkusu düşmüş rengine,
Tükendi mi yoksa takatin çınar? (s. 191/1)*

*Bahçelerde gül kokusu,
Kuşlarda uçmak arzusu,
Çağıl çağıl yollarda su,
Toroslarda zirve kardır.
Osmaniye’de bahardır (s. 250/3)*

*Beller saklanırken pusta dumanda,
Göççiçeği boy verir mi her yanda?
Bahraz dallarını kayıp meydanda,
Akşamları ateş yakılır mı ho? (s. 189/8)*

“Şairlerin hislerini canlandıran tabiatın ve şehirlerin kokuları vardır. Baharla birlikte bütün Çukurova’da olduğu gibi Osmaniye’de de mis gibi bir koku her yanı sarar. Bu koku, adına festivaller düzenlenen ‘portakal çiçekleri’nin insanı mest eden kokusudur. Bu koku şairi ve bizleri başka iklimlere götürür.” (Gökşen ve Çetinkol 2021: 76).

*Estikçe nisan yeli,
Irgalanır yapraklar.
Dalda kayan yıldızdır,
Portakal çiçekleri.
...
Alıverir götürür,
Bambaşka iklimlere.
Ak güllerle tanışır,
Portakal çiçekleri (s. 260/1-7)*

Dörtlülüklerde tabiatın aksiyonlu hâline şahitlik etmekteyiz: Yel eser, yapraklar ırgalanır, güllerle tanış olan portakal çiçekleri bir yıldız gibi dalda kayar. Yine bir başka şiirde portakal çiçekleri, şaire burcu burcu kokusuyla eşlik eder. Bu şiirlerde kokuyla birlikte tabiatın renk harmonisini iç içe geçmiş görürüz.

*Tomurcuk renklere bin bir renk ekler,
Uçuşur mu çiçeklerde böcekler?
Portakalda süt beyazı çiçekler,
Akşam sabah burcu burcu koktu mu? (s. 211/3)*

Osmaniye baharının muştucusu bu kokulardır. Baharı bekleyen şair, sabırsızdır; günü güne ekler ve o cennet kokularını getiren nisan ayına hasret çeker (Gökşen ve Çetinkol 2021: 76).

*Günler günlere eklendi,
Nisan hasretle beklendi
Portakallar çiçeklendi,
Her çiçekte arı vardır.*

Osmaniye'de bahardır (s. 250/2).

“Osmaniye'nin sadece portakal çiçekleri değil tüm çiçekleri Avşar'ın tablosunun süsüdür. Yemyeşil bahçeler baharla tanışınca iğde ve portakal kokusunun yanında bazen pellembüs bazen de kıral kokar.” (Gökşen ve Çetinkol 2021: 77). Pellembüs ve kıral, hoş kokulu çiçekleriyle meşhur ağaçlardır. Bilhassa pellembüs, ülkemizde genellikle “karamürver” adıyla bilinen özellikle Doğu Akdeniz'e özgü kokulu bir bitkidir. Dalındaki öz çıkarıldıktan sonra içine meyve çekirdekleri konup silaha benzer bir çocuk oyuncağı da yapılır. Bu yüzden pellembüse Osmaniye'de “patlangaç” adı da verilir (K.K.).

*Yemyeşil bahçelerde iğde, portakal kokar,
Yapraklar dalga dalga sallandıkça dal kokar.
Bu mevsim Osmaniye bir çiçek selindedir,
Akşam, yolda yolakta pellembüs, kıral kokar (s. 281).*

Şairin tabiata bağlılığı birçok şiirinde görülür. Öyle ki Avşar'ın Osmaniye'de yetişen birçok çiçek ve bitkiye özel olarak yazdığı şiirler vardır. “Ağcak” şiiri bunlardan sadece biridir.

*Öbek öbek ağcak dalı,
Murt dalına karışırdı.
Hepsinde başka güzellik
Birbiriyle yarışırdı (s. 244/3).*

Avşar'ın Osmaniye'nin meşhur çınarına yazdığı şiirini de muhakkak zikretmek gerekir. Şairin ilk kitabı “Çınarın Feryadı”nın ilhamı, Envarü'l-Hamit Camisi'nin tamamlayıcısı, Osmaniye'nin ünlü “Çınarlı Kahve”sinin yâreni de bu çınar ağacıdır. İri gövdeli ve geniş bir ağaç olan çınar, Türk milletinin simgelerinden biridir. Türk mitolojinde de kutsal kabul edilen ve çok önem verilen ağaç kavramı burada çınar olarak karşımıza çıkar. Şair bir insana seslenir gibi çınara seslenir ve bu çınar aslında şairin kendi öz ruhudur. Bachelard'ın “bir şair dünyadaki bir varlığın ruhunu aradığını bildiğinde, aslında kendi ruhunu arıyor demektir.” (2020: 242) sözünün paralelinde Avşar da aynı zamanda kendi ruhunu, kendinden hareketle de milletin ruhunu çınar ağacında arar.

*Elbette baltadan etmezsin tasa,
Yeşil yaprakların düşmesin yasa,
Ancak, balta sapı senden olmasa,
Kırılmazdı kolun kanadın çınar (s. 191/4)*

Ecdadın inşa ettiği camilerin çevresini ağaçlarla, özellikle de çınar ağaçlarıyla donattığını biliyoruz. Bu hâli Kaplan, “Atalarımız ağaç ile mimariyi, tabiat ile medeniyeti uzlaştırmışlardı. Caminin içine ağacı ve suyu sokmuşlardı.” (1997: 66) diyerek vurgular.

*Günbegün derdimi deşer gidersin.
Mahkûmsun, boşluğa düşer gidersin.
Estikçe garp yeli, figan edersin,
Karışır rüzgâra feryadın çınar (s. 191/5)*

Osmaniye'nin çiçeği, çınarı ve gülünün yanında gürül gürül akan “Karaçay”ı da Avşar'a ilham verir (Gökşen ve Çetinkol 2021: 77). Karaçay Osmaniye'de “Hamo ve Hanife Mezarı tepelerinden doğar. 70 km'lik bir akıştan sonra Ceyhan Nehri'ne katılır. İl sınırları içerisindeki uzunluğu 42 km'dir.” (<https://osmaniye.ktb.gov.tr/TR-60790/cografya.html>).

*Taştan taş seke seke,
Yola düşer sere serpe,
Dolaşarak dere tepe,*

Akar gelir Karaçay'ım (s. 235/2)

“Karaçay coşkundur. Onun coşkunluğu, baharla birlikte zirveye çıkar. Çünkü bu dönemde dağların karı erir ve Karaçay'a kuvvet verir. Şimdi Karaçay'a bent mi dayanır?” (Gökşen ve Çetinkol 2021: 77).

*Pınar billur gibi dereler sarı,
Akar taştan taşa oyar yarıları,
Eriyince mor dağların karları,
Karaçay'ım bentlerini yıktı mı?* (s. 211/2)

Şairin birçok şiirinde Karaçay'ı buluruz. “Osmaniye’de Bahar” şiirinde de Avşar, aşamalı durumları aktarmaya devam eder: Karlar erir, oluklar suyla dillenir, sonra bu su Güngörmez’e yürür, nihayetinde son durak Karaçay’dır. Karaçay ise baharda âdeta dellendir:

*Yel değdikçe Daz'da karlar erisin,
Oluk yamaçlarda dillensin de gör.
Gümbür gümbür Güngörmez'e yürüsün,
Karaçay baharda dellensin de gör.* (s. 202/1)

Karaçay, Avşar’ın ruhuna öyle işlemiştir ki bir dostuna zamanı işaret ederken bile şair, Karaçay takvimiyle seslenir:

*Deniz, akşamları üfürürken gel.
Karaçay çağlayıp köpürürken gel.
İster sonbaharda rüzgâr delice,
Sarı yaprakları süpürürken gel.* (s. 290)

Avşar’ın şiirlerinde Osmaniye’yle ilgili adı en çok zikredilen unsurlardan biri de pınarlardır. Bu şiirlerde de coşkunluğu ve bereketi görürüz. Şair, tasvirleriyle zihinlerimizi parlatmaya devam eder.

*Pınar her çiçekten almış kokuyu,
Yitirmiş baharda tatlı uykuyu,
Akar türkülerle buz gibi suyu,
Oluktan oluğa döküşü vardır.*

*Oluk bir tarafta pınar bir yanda,
Dere coşmuş akar çınar bir yanda,
Kuşlar cıvı cıvı öter her yanda,
Bir yanda güneşin batışı vardır* (s. 199/4-5)

Müstakil bir “Pınar” şiiri de bulunan Avşar’ın şiirlerinde bazen “*Bahrat, Gürdük denmiş adına senin*”, “*Çağşırılı*’da pınar bir ayna gibi”, “*Haraz, gönüllere ferahlık veren*” (Gökşen ve Çetinkol 2021: 138-140-291) örneklerindeki gibi pınarların adlarına da rastlamaktayız.

Avşar’ın suya ne denli önem verdiğini, incelediğimiz şiirlerinde; suyla bağlantılı kelimeleri 159 kez (pınar 38, su 23, sular 26, susuz 7, suyu 5, suda 5, suya 4, sula- 4, Karaçay 17, dere 16, çeşme 14) kullanmasından anlıyoruz. Ayrıca şair, 1970’li yıllardaki bazı şiirlerinde “Sucu” müstearını da kullanmıştır. Avşar’ın suyu bu kadar çok kullanmasını manidar bulup bu durumu şairin kendine sorduğumuzda: “*Ben onun hiç farkında olmadan kullanmışım. Siz deyince şaşırırım. İşlediğimiz konular biraz da onunla ilgili olduğundan o kelimeyi çokça kullanmışız. Su, Allah’ın insanlara lütfettiği büyük bir nimet. Bir de ‘su gibi aziz ol’ derler ya. Su için ne kadar söylense yine az. Belki de bunda bizim köyün etkisi de*

olabilir. Kırmacılı'da çocukluğumuzda sadece bir kuyu vardı. Onun suyu da içilemeyecek derecede kötüydü." (K.K.) cevabını aldık.

Avşar'ın farkında olmadan "su" kavramına bu kadar yer vermesini bazı noktalarda aramak mümkündür. Öncelikle "Hayatı devam ettirmede önemli bir rol üstlenmesinden dolayı birçok kültür, din ve mitolojide suyun kutsallaştırıldığı, yaşam kaynağı olarak nitelendirildiği görülmüştür. Su hemen hemen tüm mitolojilerde olduğu gibi Türk mitolojisinde de önemli bir yere sahiptir." (Yolcu 2014: 94). Türk mitolojisine göre henüz hiçbir şey yokken sadece su vardır ve hayatın başlatıcısıdır. Eski Türklerde kutsanan "su" İslam'la birlikte önemini devam ettirir. Bu durum *Kitab-ı Dedem Korkut*'ta açıkça görülür. Eserin "İki numaralı ismi Salur Kazan, yağmalanan obasını ararken karşılaştığı akarsuya 'Hak didarın gören su' diye hitap etmektedir. Akarsu Tanrı'nın yüzünü görmüştür. Bu da ancak akarsuyun Tanrı katından gelip yine Tanrı katına dönmesiyle mümkündür. Bu ifadede de anlaşılacağı üzere Türkler, İslam'la öncesinde kutsadıkları suyu İslami dönemde de kutsamaya devam etmişlerdir." (Aça ve Yolcu 2019: 427).

Yüksel'e göre "Su, aynı zamanda hafızadır ve bu haliyle Yahya Kemal'in şiirlerinde de görülmektedir." (2012: 349). Yahya Kemal'de su, "Akıp giden yahut güneş altında kamaşan unsur olduğu kadar, toplayan, muhafaza eden ve hatırlayan bir unsurdur da." (Tanpınar 2016: 134). Avşar Hoca'nın şiirlerinde de suyun çokça kullanılması bu minvalde düşünülebilir. Millî ve manevi değerlerine sıkı sıkıya bağlı bir şairin; geçmişini, tarihini ve milletini ayakta tutan değerleri muhafaza etme ve hatırlama gayretinin dışavurumudur bu. Şairin "Çeşmeler" adlı şiirinde, aktarmaya çalıştığımız bu husus açıkça görülür:

Ulu çınarların yanı başında,
En güzel mekâna konmuş çeşmeler.
Kitabe kazılan alın taşında,
Yıllarca geçmişi anmış çeşmeler (s. 194/1)

Bachelard'a göre "bir nesneye poetik mekânını kazandırmak, ona nesnel olarak sahip olduğundan daha fazla mekân vermektir ya da daha güzel bir deyişle, içsel mekânının yayılmasını takip etmektir." (2020: 244). Avşar da çeşmeleri nesne boyutundan alıp daha da genişletmiş, şehrin geçmişini ve hafızasını en belirgin şekilde çeşmelerde görmüştür.

Şairin poetik mekânında su ve çeşme ile birlikte bir başka unsur, Osmaniye'nin su değirmenleri de göze çarpar. Varlığı su ile anlam bulan bu değirmenler, Avşar'ın geçmişi aradığı simgelerden biridir. Şair, bu arayışını değirmenler üzerinden soru sorarak dile getirir.

Hani, söğütlerin salkım dalları,
Üstüne dökülmüş değirmenlerin?
Suları, yukardan abaralarla,
Çarkına dökülmüş değirmenlerin (s. 180/1)

19. yüzyılın sonlarında Osmaniye şehir merkezinde 14 değirmen vardır (İpek 2009: 175). Bu değirmenler Osmaniye'yi baştan başa geçen iki su arkının yardımıyla çalışır. Değirmenlerin üç dört dönümlük arazide kurulduğunu, önlerinde atları koyacak alanların da olduğunu, buralara köyden gelenlerin bazen beş altı gün yatılı kaldığını düşünürsek değirmenler önemli sosyal mekânlardır (Arı 2018: 330). Değirmenler, sözlü halk anlatımları başta olmak üzere halk kültürü ürünlerinin icra mekânlarıydı. Farklı yerleşim yerlerindeki insanların bir araya gelmesi sebebiyle, önemli işlevlerinden biri de halk arasındaki sosyal ve iletişim mekânları olmalarıydı. Başka köylerden, kasabalardan değirmene gelen insanlar; burada birbirleriyle iletişim kurar, haberleşir, dertlerini, kederlerini paylaşır, arkadaşlıklar dostluklar kurar; bu ilişkiler yeni akrabalıkların,

dostlukların kurulmasına vesile olurdu. Ayrıca farklı yerleşim yerlerinde yaşayan dostlar, akrabalar da zaman zaman değirmenlerde buluşurdu. Bu gibi birçok fonksiyonu itibarıyla değirmenler sosyal mekânlardı (Gökşen ve Temiz 2019: 116). Fakat teknolojiyle birlikte önemini yitirip onları çalıştıran sularla birlikte kaybolan, kapısı göçen, duvarı uçan, direği ve çatısı dökülen değirmenlerin macerasını anlatmak da onları hâlâ içinde yaşayan şaire düşer:

*Suya çapraz oturumu, yapısı,
Uçmuş duvarları, göçmüş kapısı.
Direği, hezeni, ahşap çatısı,
Kırılıp dökülmüş değirmenlerin (s. 180/2)*

Avşar Osmaniye’de suyla ilgili olarak hep müspet değil bazen menfilikleri de işlemiştir. Şairin “Suya Gazel” adını verdiği şiirinde Osmaniye’nin 52 yıl evveline gideriz. Sene 1969...“O zamanlar şimdiki gibi ev, apartman değil, her yer portakal bahçesi. Portakal ağaçlarının sulanması büyük sıkıntı. Kavgalar, gürültüler eksik olmaz.” (K.K.). Avşar buna bir şiir yazar ve o dönemde yaşanan “su savaşları”nı aktarır:

*Her sene yaz günleri başlar ‘su savaşları’
Memleket baştan başa bir çölü hatırlatır.*

*Vatandaş susuzlukla boğuşurken çarnâçar.
Şehri türlü haşarat dört bir yandan kuşatır (s. 128/2-3)*

Su savaşları Osmaniye’yi sarmışken Avşar; bunun sebebini, hâllini ve izahını bekler. Ancak her yıl yaşanan bu savaşların izahı olmaz. Meşhur tabirle “İzahı olmayan şeyin mizahı olur.” diyerek Avşar da mizahî unsurları bu şiire katıverir:

*...Kim demiş, Osmaniye kirli bir şehir diye?
Su bile karaborsa; yaşasın belediye!*

*Eğer büyük ikramda bulunmak isterseniz,
Dostunuza bir bardak su götürün hediye!*

*Su gibi aziz olun, bu duamız var iken,
Ne diye sermayeyi yüklediniz kediye... (s. 129/11-13)*

Bunun gibi cılız olumsuzluklara rağmen milletimiz suya her daim önem atfetmiştir. Özellikle Osmanlının suya çok önem verdiğini biliyoruz. Ecdadı bir “su medeniyeti” diye adlandırmak yanlış olmaz. Her yere kuyular açan, her mahalleye çeşmeler diken, temizliği hayatın merkezine koyup sebil ve hamam kültürünü dünyaya sunan ecdadın bugün de Afrika’nın uçsuz bucaksız ülkelerinde kuyular açan hayırhah torunları var. Çünkü biz biliriz ki “su” azizdir ve her şey suyla temizlenir.

3.3.2. Dağları ve Yaylalarıyla Osmaniye

Dağ kavramı diğer coğrafi unsurlara göre insanoğlunun hayatında, tarihinde, kültüründe öncelikli bir yerdedir. “Doğal mekânlar içinde dağların ayrıcalıklı bir yeri vardır. İnanış sistemleri içinde dağların tuttuğu yer, belki de bütün diğer doğal öğelerden fazladır. Dağ; insan soylarının tanrısı; tanrısal meşruiyetin merkezi, yerle gök arasındaki bağın temel direğidir.” (Narlı 2007: 15). Birçok kültürde kutsallaştırılan dağ, Türk kültüründe de önemli bir yerdedir. Dağ kavramı, Tanrı Dağları’ndan başlayıp destanlarda eritilen dağlara hatta masallarımızdaki Kaf Dağı’na kadar Türk milletinin hayatına nüfuz etmiştir. Çünkü “Dağlar; yükseklikleri, yücelikleri, ihtişamları, başlarında karın, boranın eksik olmaması, üzerlerinde yaşayan hayvanlara barınma ve beslenme

imkânları sunmaları, konargöçer Türk yaşam biçiminin vazgeçilmez bir unsuru olmaları gibi birçok sebebe bağlı olarak Türklerin toplumsal hayatında canlı ve yüce bir varlık inancı oluşturmuşlardır." (Gökşen ve Gökşen 2016: 1599). Bu inanç, Avşar'ın şiirlerine de yansır. "Avşar" boyundan olan şair, "Ferman padişahın dağlar bizimdir." (Öztelli 1962: 81) diyen dedesi Dadaloğlu gibi dağları şiirlerine taşır. Avşar, dağlara bir insana hitap eder gibi şöyle der:

*Köroğlu tahtından düştü düşeli,
Değişti oyunun kuralı dağlar...
Dadaloğlu'm Binboğa'dan göçeli,
Dertler bağrımızda sıralı dağlar (s. 190/1)*

Eski adı "Gâvur Dağı" yeni adı "Nur Dağı" olan ve Osmaniye'nin güneyini saran dağlar, hoş bir anlatımla tasvir edilir:

*Buz gibi suları çam oluklardan
Akarken görürsün Gâvur Dağı'nda.
Haçbel'i her sabah tüllerden duvak,
Takarken görürsün Gâvur Dağı'nda (s. 137/1)*

"Şair, sıla hasreti çekerken yine en çok dağları özler. Karşısındakine ilk olarak Nur Dağları'nı sorar." (Gökşen ve Çetinkol 2021: 78).

*Hele bir haber ver Nur Dağları'ndan,
Bellerine boz dumanlar çöktü mü?
Dallar huysuzlaşan yapraklarını,
Yel estikçe usul usul döktü mü? (s. 211/1)*

Konargöçer bir millet olan Türklerin hayatında "kışlak ve yaylak" adı verilen iki temel mekân vardır. Orta Asya'dan bugüne değin farklı şekillerde evrimleşen kışlak ve yaylak hayatı, Çukurova bölgesinde ve özellikle Osmaniye'de hayatın vazgeçilmezidir. Kışın soğuşunda Çukurova'da yaşayan Yörükler ve Türkmenler, yaz geldiğinde değişik yaylalara çıkarlar (Gökşen ve Çetinkol 2021: 80). "Yayla kışlağa göre konargöçerlerin daha çok rahat ettikleri, işlerin azaldığı bir yer olma özelliğini taşır." (Doğaner 2013: 101). "Kışlak" adından anlaşılacağı üzere kışı ve soğuşu çağrıştırırken "yayla" yazı, yeşili, çiçeği ve tabiatın en güzel tonlarını ifade eder (Gökşen ve Çetinkol 2021: 80). *Türkçe Sözlük*'te "yayla" kelimesi: "Akarsularla derin bir biçimde yarılmış, parçalanmış, üzerinde düzlüklerin belirgin olarak bulunduğu, deniz yüzeyinden yüksek yeryüzü parçası, plato; dağlık, yüksek bölgelerde, kışın hayat şartları güç olduğu için boş bırakılan, yazın havası iyi ve serin olan, hayvan otlatma veya dinlenme yeri." (1988: 1610) olarak tanımlanır.

Eskiden yayla hareketliliği, çoğunlukla hayvancılık ve ziraat gibi sebeplerle olsa da değişen dünyada yayla ve yaylacılık farklı sebeplerle gerçekleşir oldu. Bugün yayla kavramı, sıcağın veya şehrin boğucu havasından bunalan insanın soluklandığı, temiz havayla buluştuğu bir yer hâline gelmiştir. İnsanımız bugün "tatil" için yaylaya çıkıp daralan gönüllerine bir kapı açmak maksadını gözetmektedir. Bu sebepten bölge insanının nazarında "kışlak" kavramına göre "yayla" ve "yaylacılık" bir adım öne çıkmaktadır. Mehmet Avşar da yaylaya tek kelimeyle meftundur. Çocukluğundan beri yaylaya çıkan ve bu kültürle yetişen Avşar, yaylaya ait neredeyse her şeyi şiirlerine yansıtır. Şairin yüreğine, çöken sıcaklarla birlikte yayla hasreti de çöker (Gökşen ve Çetinkol 2021: 80-81).

*Sıcak erken çöker Çukurova'ya,
Zümrüt yaylalara çıkılır mı ho?
Her manzara eşsiz, güzeldir amma,
Körfezi seyirden bıılır mı ho? (s. 189/1)*

Şair; tabiata, pınarlara, dağlara ve yaylalara gönülden bağlıdır. Hatta *Göççiçeği* kitabının bir bölümünü “Dağlar, Pınarlar ve Yaylalarımız” adıyla belirtmiş ve bu bölümü tabiata ve özellikle yaylalara duyduğu bağlılığı anlatan şiirleriyle bezemiştir. Avşar, yaylada olmadığı zamanda bile oraları hayalinde yaşatır. Gözünün önüne yaylanın kekliklerini, pınarlarını, koyaklarını getirir. Şairin gözünde yayla, burcu burcu tütmektedir (Gökşen ve Çetinkol 2021: 81).

*Yayla burcu burcu gözümde tüter,
Koyaklar göğrerir, keklikler öter.
Oluk, yamaçlarda içini döker,
Yanık yanık söyler, akar mı şimdi? (s. 146/4)*

Osmaniye'nin en büyük yaylası “Zorkun”⁴ şairin gönlünde müstesna bir yerdedir ve onun birçok şiirine konu olmuştur. “Zorkun Yaylası; şehre yakınlığı (20 km), 1550 m rakımı ve serin havasıyla eski bir yayladır, çevresindeki yaylaların merkezidir.” (İpek 2019: 193). “Her Osmaniyelinin anılarında Zorkun vardır.” (İpek 2009: 162). Yaz aylarında binlerce misafire ev sahipliği yapan, eşsiz hatıraların yaylası Zorkun; unutulmaz güzelliklerle insanları kendine hayran bırakmaktadır. Deli esen bahar rüzgârını uslandıran, yamaçlarında emsalsiz manzaraları barındıran Zorkun, Avşar'ın “Zorkun'a Hasret” şiirinde şöyle dillendirilir:

*Deli deli esen bahar rüzgârı,
Yaz geldi de uslandı mı Zorkun'un?
Çilekli bahçeler, çiğdemli beller,
Eteğine yaslandı mı Zorkun'un?*

*Ala şafak yaylacılar göçtü mü?
Sulaklardan boz keklikler uçtu mu?
Sarı çiçek harman olup açtı mı?
Yamaçları süslendi mi Zorkun'un? (s. 182/1-2)*

Şairin gözlerini kamaştırın bu güzellikler şiirin her yerine sinmiştir. Dumanından zomzomuna,⁵ pınarından deresine, toprağından çamına, kekiğinden dalına, düzünden yokuşuna kadar Zorkun eşsiz bir yerdir.

*Yel estikçe ırgalanır dalları,
Kekik kokar, çam kokar mı belleri,
Kırmızı topraklı tozlu yolları,
Zomzom düşüp ıslandı mı Zorkun'un?*

*Her manzara eşsiz kamaştır gözler,
Görenler hasretle tutuşur özler,
Yarpuzlu pınarlar, yoncalı düzler,
Duman çöktü puslandı mı Zorkun'un? (s. 182/3-4)*

Şair “Zorkun”la başka yerleri değişemez. Bir dostuna ithaf ettiği şu dörtlükte, cennete benzetilen Torosları bir kenara koyar ve tercihini yine Zorkun'dan yana kullanır (Gökşen ve Çetinkol 2021: 80-81).

Kalma Çukurova'da atalar yurduna göç,

⁴ “Zorkun” bir çeşit ağaçtır. Bu ağaç, Zorkun Yaylası'nda çok sayıda bulunurken, bilinçsiz kesim yapılması nedeniyle günümüzde çok az kalmıştır. Şu an sadece Dervişpınarı Yaylası'nda Hasan Keskiner'in evinin önünde birkaç kök kalmıştır. (Arı 2018: 272).

⁵ Hafif yağmur, çilenti.

*İster Tanrı Dağı'na, istersen Orkun'a göç.
Bu mevsimde Toroslar cennete benzese de,
Sen, temmuzda baharı görmeye Zorkun'a göç (s. 272)*

Şair Zorkun'a o denli tutkundur ki birçok şiirinin adında bu yayla vardır: Zorkun'da, Zorkun Sevdası, Zorkun'a Hasret, Siste Zorkun... Bu şiirlerin dışında Avşar'ın şiirlerinde 39 defa "Zorkun" kelimesi geçmektedir (Gökşen ve Çetinkol 2021: 80-81). Şairin Zorkun sevdasını anlatmaya bu sayı bile kâfidir.

Osmaniye yaylaları ve bu yaylalarla bağlantılı birçok yer, Mehmet Avşar'ın şiirlerinde boy gösterir: Çataloluk, Çiftmazı, Çomoğlu, Danayokuşu, Daz, Ergenekon, Güngörmez, Gürdük, Haçbel, Halepgösteren, Haraz, İncebel, Karanlıkdere, Keklikoluğu, Kengerli, Kırsu, Koyunmeleden, Küllü, Küreci...

Avşar'ın bu yerleri şiirlerinde sıklıkla kullanması; onun tabiata, yaşadığı yere ve yaylalara olan tutkusunun en güzel örneğidir. Bununla beraber şairin sanatına taşıdığı bu yerler, bu sayede geleceğe taşınacak ve buraların etrafında oluşturulan kültürün yeni yetişen nesillere bir birikim olarak yansımaları sağlanacaktır.

3.4. Osmaniye İstasyon Caddesi'nde Üç Can

Şehirlerin doğal unsurlarının yanında cadde, sokak, meydan, park vb. gibi insan yapımı unsurları da bir şair için farklı imgeleri ve anlamları temsil eden mekânlardır.

"Temsil mekânları şehirdeki imgesel yapılardır. Tarihî şehirlerdeki ulu camiler, kaleler, surlar; modern şehirlerdeki heykeller, meydan, kavşak veya parklardaki heykeller birer temsilcidir. Temsil mekânlarının dile getirilmesinde de zihniyet etkilidir. Örneğin şehri heykel, meydan ve park gibi modern kent mekânları üzerinden anlatan bir yazar ile eski cami, han veya konak üzerinden anlatan yazar aynı zihniyette değildir. Anıt eserlere yüklenen anlam ile sosyal ve siyasi hayata bakış açısı arasında bir ilişki söz konusudur." (Aydoğan 2019: 27).

Bu bağlamda şehirlerin caddeleri, sokakları bir şair için çok şey ifade eder. Her gün üzerinden binlerce insanın geçtiği bu yerler, çoğu insanda bir mana oluşturmazken bir şair için çok farklı anlamlar çağrıştırmalıdır. Bir yer, şairin his dünyasında başlı başına bir şiirin merkezine konabilir. Şair, görsel gücü ve hislerini birleştirip sıradan insandan farklı görür, farklı algılar ve farklı aktarır. Şair, kendi zihniyetini de bu tarz şiirlerde gösterir. Toplumun hafızasını barındıran şehrin işlek caddeleri, bir mekân olmaktan öte farklı bir ehemmiyetle donatılabilir.

Buna en güzel örneklerden biri Mehmet Avşar'ın "İstasyon Caddesi'nde Üç Can" şiiridir. Osmaniye'deki bu cadde şehrin tam kalbinde yer alır. Aslında Anadolu'nun pek çok şehrinde bir "İstasyon Caddesi" vardır. Bu caddeler, trenlerin insanları gurbete taşıdığı veya gurbetten silyaya getirdiği istasyonlara atfedilen bir kıymetle mücehhezdir. "Kara tren gecikir, belki hiç gelmez." diyerek hüznünlendiğimiz ya da "Tren gelir, hoş gelir." diyerek neşelendiğimiz, üstüne türküler yakılan bol gürültülü bu koca makineler ve onlara çıkan yollar, milletimizin hayatında derin izler bırakmıştır.

Şair 1993 yılında yazdığı bu şiiriyle yine maziye döner. 1965 senesinde İstasyon Caddesi'nde şairin yanında arkadaşları Sıtkı Keskin ve Mehmet Poyraz vardır. Avşar Hoca ve arkadaşları üniversite öğrencisidir ve ancak tatillerde bir araya gelebilirler. Toplanma mekânları ise İstasyon Caddesi'dir (K.K.).

*Yıl, bin dokuz yüz altmış beş,
Aylardan nisan.
İstasyon Caddesi'nde üç can,*

*Parke taşlarında ayak sesleri,
Başımız dönerdi kara sevdadan.*

*İstasyon Caddesi böyle değildi,
Böyle değildi bahçeler, sokaklar.
Telli turna türkümüzle uçardı,
Bir başka sökerdi burda şafaklar,
Güneşin bir başka batışı vardı (s. 267/1-2)*

Avşar Hoca'nın bir arkadaşı bu caddeyi şöyle anlatır: "Bu cadde, Osmaniye'nin eski zaman diliminin sembollerinden biri idi. Gökyüzünü, dallarından yer yer görebildiğimiz çınar ağaçları, zamzalaklar, pellempüsler ve kıral ağaçları ile kaplı idi. Şimdilerde eskisinden ne adı, ne şekli ne de bir ilgisi kaldı İstasyon Caddesi'nin. Ama acı acı düdük çalarak gelip geçen, başları dumanlı kara trenleri; ulu ağaçları, parke yolda faytonları çeken atların nal seslerini duyabilmiş, görebilmiş ve o zamanı yaşayabilmiş olmakla, kendini şanslı sayanlardan biriyim." (Asker 2019: 38).

*İstasyon yolunda ulu ağaçlar,
Bahçeler bir halı, gül nakışları.
Seher vakti dem çekerdi kumrular,
Çınar dallarında serçe kuşları,
Uçuş taliminde yorgun yavrular (s. 267/3)*

O dönemlerde Osmaniye'de gezilecek çok yer yoktur. Gençler, ikinci sonrası İstasyon Caddesi'ne çıkarlar, orada biraz eğlenip geri dönerler. Akşama doğru şiir fasılları da olur. Bir taraftan şiirler okunur bir taraftan gezilir. O dönemlerde Avşar, özellikle Bekir Sıtkı Erdoğan'ın "kâfir" ve Abdürrahim Karakoç'un "Hasan'a Mektuplar"ını diline dolamıştır (K.K.).

*İstasyonda dolunaylı bir akşam,
Zümrüt dallarda portakal çiçekleri,
Bir can besmele çekerdi özünden,
Şiirle yükselirlerdi taa... gökyüzüne,
Şiirle inerlerdi gökyüzünden (s. 267/4)*

Şairin bütün şiirlerini topladığı *Zamana Mühür Vurmak* kitabının kapağında da İstasyon Caddesi'nin fotoğrafı vardır. Şair ve arkadaşları, o dönemde ağaçların bir tünel gibi çevrelediği caddede yürürken o dönemin güzelliklerini ve dostluklarını yansıtırlar. Yukarıda belirttiğimiz gibi şairin zihniyetinin de şiire yansıdığını burada açıkça görürüz:

*...İstasyon Caddesi'nde üç can,
En soylu sevdalar yüreklerinde.
Kalplerinde coşardı sahabî iman,
Dillerinde dinmeyen bir ağıttı,
Esir Türk illeri, esir Türkistan.*

*Poyrazlı bir günde sarı yapraklar gibi,
Düştü kara toprağa bir can.
Cennet kokuları gelir Karabahadır'dan.
Ey dostlar toprağın altında yatanlardır,
Üstünü vatan yapan... (s. 268/7-8)*

"dediğinde bilirsiniz ki üç candan biri Mehmet Poyraz genç yaşta toprağa düşmüştür. Şair, Karabahadır'dan gelen Cennet kokularını hisseder ve o toprağı bir başka seversiniz."

(Gürel 2019: 107) der başka bir dostu. "Üç Can" dan bir diğeri Sıtkı Keskin de 2013 yılında dünya hayatını tamamlar. Avşar "üç can"ın kalan son temsilcisidir.

*Şimdi ne kara tren ne faytonlar var,
Ne de dolunaylı akşamlarda üç can,
Ne ulu ağaçlar kaldı ne garip kuşlar,
Gözümüzde gün batımı hüznler.
Ah dostum ah gitti, gelmez o günler!.. (s. 268/9)*

Avşar bugün o zamanı, "Osmaniye keşke o yıllardaki gibi kalabilseydi. O bahçeler, o toplum, o hayat ne güzeldi. Şimdi her yer betonlaştı, insanlar çok değişti. Tabi o hâlde kalması da mümkün değil. Zaman geçiyor sonuçta." (K.K.) diyerek yâd eder.

O günler, o mazi elbette geçmiştir. Ancak aslolan o günlerin içlerini güzel dostlar ve hatıralarla doldurmaktır. Avşar Hoca da yaşadığı Osmaniye'de güzelliklerle dolu hatıralar bırakmış, bu şehri birçok şiirine taşıyarak "şehir-şiiir-şair" ilişkisini en güzel şekilde gözler önüne sermiştir.

Sonuç

Şehir-şiiir-şair bağlantısı edebiyatımızda yüzyıllardır mevcuttur. Şairlerimizin şehirlerin güzelliklerini "şehrengiz"e dökmelerinden bu yana şiirimiz, şehirleri mevzu etmiştir. Şair, yaşadığı şehri sadece bir mekân olarak addetmez; cansız nesnelere olan şehirleri şiirleriyle konuşturur, hislendirir ve hafızalandırır. Dolayısıyla şiir; şehri görmeyi, bilmeyi ve sevmeyi mümkün kılar. Şairi ve onun şiirini yaşadığı şehir yoğurur. Bu kavramların birbirleriyle çok yönlü alışverişi vardır. Bu yüzden başta İstanbul olmak üzere Anadolu'nun her şehri farklı yönlerden şairlerin mısralarında hayat bulmuştur. Osmaniye de şiirle hayat bulan bu şehirlerden biridir.

Osmaniyeli Şair Mehmet Avşar, günümüz şiirinin önemli temsilcilerindedir. Şairin şiirleri konu bakımından bir hayli zengindir. Avşar; millî, manevî ve toplumsal değerlerin yanında Osmaniye'nin birçok yönünü şiirlerinde dile getirmiştir.

Bu çalışmada; Mehmet Avşar'ın 132 şiiri ve müstakil 99 dördlüğü incelenmiş, bunun sonucunda şairin 35 şiirinde ve 9 dördlüğünde Osmaniye'ye ait unsurları işlediği tespit edilmiştir. Bu sayı; Avşar'ın her dört şiirinden birinde, dördlüklerinin onda birinde Osmaniye'yle ilgili bir temayı işlediğini göstermektedir. Dördlüklerde sayının az olması, bunların genellikle hiciv türünde olması ve şehirle ilgili unsurların tek dördlüğe sığmamasıyla izah edilebilir. Şair: "Ağcak, Çam Denizi, Çeşmeler, Çiçek, Çukurova, Çukurova'da, Dağlar, Değirmenler, Derdim, Destan Yazdığımız Gün, Gâvurdağı'nda, Göççiçeği, Güngörmez'de Sonbahar, Halep Gösteren, Haraz, Her Mevsim Bahar, İstasyon Caddesi'nde Üç Can, Karaçay, Kınık, Köyüm, Osmaniye'de Bahar, Osmaniye'de Bahardır, Pınar, Renk ve Işık Cümbüşü, Sıla Hasreti, Siste Zorkun, Suya Gazel, Teberik, Uzunayla Hasreti, Yedi Ocak, Yıldız Çiçek, Zorkun'da, Zorkun'a Hasret, Zorkun Sevdası, Zurba" şiirlerinde ve "Aksın, Buluşma, Çınar, Çiçek Denizi, Gel, İkinci Bahar, Pınar, Türkmen Halısı, Yudum" adını verdiği dördlüklerinde şehrine ait hususları yansıtmıştır.

Yukarıda zikredilen şiirlerin tamamı Osmaniye ile doğrudan alakalıdır. Bunların dışında dolaylı yönden şehre ait unsurları barındıran birçok şiir olsa da bunlar çalışmanın kapsamının dışında tutulmuştur. Çalışmanın çok hacimli olacağı öngörüldüğünden bu şiirlerin tamamına yer vermek yerine seçilen bazı şiirler üzerinden örneklendirmeler yapılmıştır.

Bu şiirlerden anlaşılmalıdır ki; çoğu şair bir şehri öne çıkan yönüyle aktarırken Avşar, yaşadığı şehrin birçok unsuruna değinmektedir. Şair, bu unsurların içinde tabiatla

alakalı olanları yoğun şekilde işlemiştir. Avşar'ın tabiata duyduğu hayranlık; şiirlerinin çoğunda bahar, dağ, çınar, pınar, su, yayla ve çiçek gibi kavramları da beraberinde getirmiştir. Şairin, tabiat bağlamında ise "su" kavramını öne çıkardığı ve 159 yerde suyla bağlantılı kavramlara yer verdiği tespit edilmiştir.

Şiirlerdeki tabiat yoğunluğunu, Mehmet Avşar'ın tam manasıyla şehirli bir şair olmamasıyla açıklamak mümkündür. Şairin Avşar boyundan olması, belli bir yaşa kadar köyde yaşaması, yayla hayatına bağlılığı binaların içinde boğulmuş bir şehir hayatı ile arasındaki ünsiyeti yok eder. Haddizatında şair, aslına çeker; şehirde yaşar ama şiirlerinde tabiatı vurgular. Onun şiirleri okunduğunda, tabiatın öne çıktığı panoramik bir Osmaniye karşımıza çıkar.

Avşar Hoca, tabii güzelliklerin yanında Osmaniye'nin geçmişiyle ilgili konularda da yoğunlaşır. Özellikle "Kınık, Çeşmeler, Değirmenler, Yedi Ocak ve İstasyon Caddesi'nde Üç Can..." gibi şiirlerde tarih ve medeniyet unsuru göze çarpar. Avşar, mazide kalan medeniyete ve güzelliklere duyduğu özlemi bu şiirlerinde dillendirir. Bir öğretmen olan Mehmet Avşar, maziden ibret alınmasını ve yaşanan yerin güzelliklerinin farkına varılıp değerinin bilinmesini şiirleriyle topluma öğretmeyi amaçlar. Bugün birçok şehrimizde kaybolan "şehir aidiyeti"ni de bu şekilde okuyuculara gösterir. Şair, şehrine âdeta bir ayna tutarak Osmaniye'yi yoğun bir şekilde işlemiştir. Bu yoğunluktan dolayı çalışmamız; "Mazisiyle Osmaniye", "Osmaniyelinin Destanı: 7 Ocak", "Tabii Güzellikleriyle Osmaniye", "Osmaniye İstasyon Caddesi'nde Üç Can" şeklinde ana başlıklar altında incelenmiş ve alt başlıklarla detaylandırılmıştır.

Hayalî öğelerden uzak duran, yaşadığı hayatın şiirini yazan Avşar Hoca'nın yaşadığı mekânı da farklı yönleriyle şiirlerine taşıdığı görülmektedir. Bu mekânların merkezinde ise Osmaniye yer alır. Avşar; Osmaniye'nin kadim ve yakın tarihini, coğrafyasını gözler önüne serer. Şair; bu yerleri, madde boyutundan mana boyutuna geçirir ve buralara simgesel anlamlar kazandırır. Zaman zaman da zihniyetini buralara yansıtır. Bu şiirlerin özellikle tabiatla alakalı olanlarında sadece görme duyusuna değil beş duyuya birden hitap eden Avşar, okuyucunun belleğinde şehri somutlaştırır. Şairin tasvirlerinde ise tabiat, durağanlığın ötesinde sürekli hareket hâlinindedir.

Şehir kimliğinin toplumun da özü olduğunu bilen Avşar'ın şiirlerinde Osmaniye'ye ait unsurlar, "Suya Gazel" şiiri dışında olumlu olarak işlenmiştir. Bu şiirde ise yarım asır önce yaşanan su sıkıntıları hem eleştiriyle hem de mizahla dile getirilir. Bunların yanı sıra Avşar'ın hayran olduğu Osmaniye; yeşilliklerin içinde kaybolduğu, bahçelerden ve ağaçlardan evlerin görünmediği, mahalle aralarında ve sokaklarında suların çağladığı, çayında değirmenlerin döndüğü Osmaniye'dir. Bu hususlarla birlikte şair, şehriyle ilgili -seksen yıllık ömründe- şahit olduğu değişimleri şiirine taşır ve böylece şehir belleğine katkı yapar.

Ülkemizdeki birçok şehrin muhtelif şairler tarafından işlendiği malumdur. Gelecekte bu sahada yapılacak şehir incelemeleri birçok açıdan önem arz etmektedir. Bununla beraber günümüzün önemli şairlerinden Mehmet Avşar'ın şiirlerinin de farklı yönleriyle çalışılması elzemdir. Yapılacak çalışmalar hem sosyal hem de edebî hayatımıza katkılar sağlayacak; Avşar Hoca gibi örnek bir şahsiyet ve mühim bir şair edebiyatımızda ve gönüllerde yerini alacaktır.

Kaynakça

- Aba, Veli (2006). *Osmaniye Şair ve Âşıkları Antolojisi*. Osmaniye: Akdeniz Ofset.
- Aça, Mehmet ve Yolcu, Mehmet Ali (2019). Halk Bilgisinin İnanış Temelli Temsilleri. *Halk Bilimi El Kitabı* (ed. Mehmet Aça). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 345-440.
- Arı, Necdet (2018). *Bir Zamanlar Osmaniye*. Osmaniye: Hasret Matbaası.
- Asker, Hüseyin (2019). "Zamana Mühür Vurmak" a Vesile Olmak. *Osmaniye'nin Ulu Çınarı Mehmet Avşar'a Armağan* (haz. Reşat Gürel, Mehmet Fatih Köksal, Tayyib Atmaca). Osmaniye: Hasret Matbaası, 38-40.
- Aslan, Hayrettin (2013). *Osmaniye Belediyesi "Kent Müzesi"*. Osmaniye: Hasret Matbaası.
- Atmaca, Tayyib (2019). Osmaniye'de Bir Ulu Çınar. *Osmaniye'nin Ulu Çınarı Mehmet Avşar'a Armağan* (haz. Reşat Gürel, Mehmet Fatih Köksal, Tayyib Atmaca). Osmaniye: Hasret Matbaası, 124-129.
- Aydoğan, Fatih (2019). *Türk Edebiyatında Şehir Denemeleri (1905-2015)*. Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Bachelard, Gaston (2020). *Mekânın Poetikası* (çev. Alp Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Cansever, Edip (1998). *Seçme Şiirler*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Çakmakçı, Selami (2020). Şiir ve Şehir: Türk Şiirinde İstanbul Sevgisi. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (19), 1-35.
- Doğaner, Ali (2013). *Çukurova Bölgesi Konargöçerlerinde Halk Kültürü ve Edebiyatı*. Adana: Çukurova Üniversitesi SBE Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Garip, Recep (2016). *Şiir ve Medeniyet*. Kayseri: İncir Yayıncılık.
- Gökşen, Cengiz ve Çetinkol, Mehmet (2021). *Mehmet Avşar/ Hayatı, Sanatı ve Şiirleri*. Osmaniye: Hasret Matbaası.
- Gökşen, Cengiz ve Gökşen, Rukiye (2016). "Dağ"ın Türkülere Mitik Bir Öge Olarak Yansımaları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (57), 1599-1618.
- Gökşen, Cengiz ve Temiz, Murat (2019). Kürtün'de Değirmen Kültürüne Dair Terminolojik Bir Değerlendirme. *1st. International Language and Literature Congress*, 6-8 November 2019, (ed. Bülent Kırmızı). Konya: Aybil Yayınları, 114-126.
- Gürel, Reşat (2019). Avşarca Sevgi. *Osmaniye'nin Ulu Çınarı Mehmet Avşar'a Armağan* (haz. Reşat Gürel, Mehmet Fatih Köksal, Tayyib Atmaca). Osmaniye: Hasret Matbaası, 106-109.
- Hasköy, Elif (2019). *Osmaniye'nin Sosyo-kültürel ve Ekonomik Yapısı (1923-1950)* Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi SBE Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- İpek, İsmet (2009). *Osmaniyeli*. Osmaniye: Hasret Matbaası.
- İpek, İsmet (2013). *Osmaniyeli Kuvayimilliyeciler: Çeteler*. Osmaniye: Akdeniz Ofset.
- İpek, İsmet (2019). *Osmaniye'de 60'lı Yıllar*. Osmaniye: Hasret Matbaası.
- Kafesoğlu, İbrahim (2016). *Selçuklular ve Selçuklu Tarihi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kaplan, Mehmet (1997). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Kâşgarlı Mahmud (2018). *Dîvânu Lugâti't-Türk (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin)* (haz. Ahmet B. Ercilasun- Ziyad Akkoyunlu). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Koç, Erdem (2008). *Osmaniye'nin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı*. Adana: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Narlı, Mehmet (2007). *Şiir ve Mekân*. Ankara: Hece Yayınları.
- Öztelli, Cahit (1962). *Köroğlu ve Dadaloğlu*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Payaslı, Volkan (2017). Fransız İşgalinde Osmaniye (Cebel-i Bereket) ve Rahime Hatun Üzerine Bir Değerlendirme. *Atatürk Yolu Dergisi*, 16 (61), 269-308.
- Sakaoğlu, Saim (2012). *Karaca Oğlan*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi (2016). *Yahya Kemal*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tural, Sadık (1993). Edebiyat Eseri ile Çevre Arasındaki Bağlar. *Türk Edebiyatında Tabiat* (ed. Şükrü Elçin). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 3-4.
- Türkçe Sözlük* (1988). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yavuz, Emre (2020). *Arif Nihat Asya'nın Şiirlerinde Şehir ve Medeniyet*. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yolcu, Mehmet Ali (2014). Kutsalın Yeniden Üretimi: Kutsal Su İnançları ve Hacıbektaş Zemzem Çeşmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (8), 93-102.
- Yurtsever, Cezmi (2009). *Osmaniye Tarihi*. Adana: Ekrem Matbaası.
- Yüksel, Süheyla (2012). Yahya Kemal'in Şiirinde Bir Duygu İfadesi Olarak "Yaz" ve "Geçmiş Yaz" Üzerine. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, (31), 337-352.

Elektronik Kaynakça

<https://osmaniye.ktb.gov.tr/TR-60829/kaleler.html>(Erişim tarihi: 08. 02. 2021).

<https://osmaniye.ktb.gov.tr/TR-60790/cografya.html>(Erişim tarihi: 08. 02. 2021).

Kaynak Kişi

(K.K.): Mehmet AVŞAR, 1941, Osmaniye-Kırmacılı, Yüksek İslam Enstitüsü Mezunu, Öğretmen ve Millî Eğitim Müdürlüğü Emeklisi, Osmaniye-Kaynak Kişinin Evi, 05.02.2021-16.06.2021.

